

cognati ipsius monachi diabolica suasionem in ultionem ejus inflammantur, et homicidium augeatur. Quodque ipsi, qui propter scelera sua et improbitates inter sæculares esse non poterant, in vicina monasterii loca gregatim non collocantur: quia furto monasteria deprædant, et proxima quæque loca latrociniis infestant.

XVIII. Quod ipse abbas corrigatur, ne institutus sancti Bonifacii detrahat, dicens quod decreta ejus synodus damnaverit; et quod majores et cætera monasteria non reprehendat, quasi regulariter non vivant.

XIX. Ut Crucis gloriatio in singulis diebus Dominicis fiat ante missam, fratribus omnibus circa vicina quæque loca monasterii Crucem sequentibus, hymnos et antiphonas cantantibus, sicut apud majores nostros usus erat, in diebus Dominicis, Passionis et Resurrectionis Domini gloriam celebrari. Et quod in diebus jejuniorum ab episcopo decretis Crucem portare et Litanias facere liceat.

XX. Hoc igitur, quod maxime nobis necessarium esse judicavimus, præ omnibus optabamus, id est unitatem et concordiam cum abbate nostro habere,

sicut cum anterioribus nostris abbatibus habuimus; et misericordiam et familiaritatem, pietatem et modestiam in illo sentire; et ut esset benignus infirmis, propitius delinquentibus, affabilis fratribus, moestorum consolator, laborantium adjutor, benevolentium auxiliator, bene certantium hortator, lassorum refocillator, cedentium sustentator, cadentium restaurator; omnes fratres amaret, nullum odiret, et nullum zeli vel livoris dolo persequeretur; fieretque non turbulentus vultu, non anxius animo, non nimis in judicio, non obstinatus in consilio, sed hilaris facie, lætus mente, discretus in opere, consentiens in utilitate; et quando aliquis de fratribus præoccupatus fuerit in aliquo delicto, non statim tyrannica vindicta illum excruciet, sed misericorditer disciplina corrigere festinet, conversumque clementer susciperet, nec prava suspitione denuo illum fatigaret, neque perpetuo odio exterminaret.

His et talibus, domine imperator, apud priores nostros abbates usi sumus; et de hoc istum abbatem sæpissime rogavimus, sed usque in præsentem diem impetrare non potuimus.

VITA SANCTI STURMII

ABBATIS FULDENSIS PRIMI.

AUCTORE SANCTO EIGILE

FULDENSI ABBATE QUARTO.

MABILLONII MONITUM.

1. Quantæ auctoritatis esse debeat liber de Vita sancti Sturmii, quem antiqui *Sturmin*, recentiores quidam *Sturmionem* appellant, nemini dubium esse poterit, qui auctoris gravitatem, pietatem ætatemque perspexerit. Quippe Eigil Fuldensis abbas quartus, ab anno 818 ad 822, vir pius ac sanctus, litteris mandavit gesta præcipua præceptoris sui, « in cujus discipulatu, » ut ipse in Prologo suo affirmat, « plus quam viginti annos conversatus fuerat, » cui et morienti adfuit. Quin etiam opus suum censuræ Fuldensium monachorum subjecit non semel. « Nam lectionem libri illius, quem de vita supradicti Abbatis et origine monasterii Fuldensis, Christi gratia largiente composuit, fratribus ad mensam recitari præcepit, » teste Candido monacho in ipsius Eigilis Actis; « quatenus hi eadem mirabilia divinæ operationis audientes, gratias divinæ majestati referrent, et omnis jucunditas ipsius festivitatis in ejus laude personaret. »

2. Ubi nomine *festivitatis* intellige anniversariam pro Sturmio commemorationem, quam Eigil abbas instituit. Sic enim Candidus rem narrat: « Sturmii primus abbas et fundator monasterii Fuldæ, quem sanctus Bonifacius præceptor ejus *eremitam suum* vocitare solebat, morbo atque senectute lassatus cœpit infirmari; qui etiam non post multo temporum intervallo senex et plenus dierum in pace migravit de luce temporalis ad lucem, ut credimus, sine fine durantem. Simili consilio atque devotione idem Eigil, bonæ voluntatis vir, anniversarium Sturmii primi abbatis fundatoris monasterii Fuldæ memoriam, et omnium fratrum nostrorum de hac luce defunctorum, in natale sancti Ignatii martyris Chri-

sti » (xvi Kalend. Januarii, quo Sturmii decesserat) « propter intercessionem tanti Patroni, in missarum celebratione, psalmodiis et oratione sancta celebrare sancivit. Hujus rei siquidem constitutio dum cunctæ congregationi perfecta esset, ac deinde si placeret interrogatum fuisset, respondebatur ab omnibus: Placet. Sed ne cui fortasse hæc celebratio superstitiosa et cassa esse videatur, legat Collationes sanctorum Patrum, et ibi reperiet hujus festivitatis exemplum. » Nimirum in Collationis xix cap. 1; qua de re in Præfatione egimus. Ex his intelligitur, illas annuas preces pro Sturmii aliorumque fratrum salute fuisse institutas; nam serius in sanctorum numerum relatus, nec festivi celebratam, nec locum in antiquis martyrologiis, ne quidem Rabani Mauri, habuit, donec anno 1139 Innocentius papa II in concilio Lateranensi solemnes ipsi honores approbata sanctitate decrevit litteris Chuonrado abbati Fuldensi scriptis.

3. Sancti Sturmii mentionem fieri in Bonifaciana epistola 17 putant Browerus et alii, ubi defuncto Wigberto abbate Fritislariensi Bonifacius ejusdem cœnobii ministeria ita disponit, ut *Stirme in coquina sit*. Et quidem sanctus Sturmii vite monasticæ rudimenta Fritislariæ hausit. At anno 747, quo sanctum Wigbertum abbatem decessisse probavimus, jam abbas Fuldensis monasterio præerat Sturmii, ut patet tum ex ipsius Actis, tum ex quadam Bonifacii charta de finibus et terminis Fuldensis monasterii scripta, apud Browerum in Antiq. Fuld. lib. 1, cap. 4, cui *Sturmi abbas* subscribit anno *Dominicæ incarnationis 747, mense Martio*, ut proinde alius

ab ipso fuerit *Stirme* monachus Fritislariensis, quem Bonifacius coquinae præfici mandavit.

4. Explicari oratione non potest, quid laudis mereatur sanctus Sturmus, qui cœnobium Fuldense tam religiose instituit rexitque. Ea enim erat monasterii disciplina, ut teste Bonifacio Sturmii adjutore in litteris ad Zachariam papam, in eo degerent « monachi sub regula sancti Patris Benedicti viventes, viri strictæ observantiæ, absque carne et vino et servis, proprio manuum suarum labore contenti. » Quod institutum Pippinus rex paulo post temperasse dicitur infra num. 13. Addit Rudolfus monachus in Vita sanctæ Liobæ superius relata laudabilem istius cœnobii morem : « quia loco illi ex quo a monachis habitari coeptus est, femineus negabatur ingressus. Tantum autem huic Liobæ concessus erat, quia sanctus Bonifacius martyr senioribus eam commendarat, corpusque ejus ibi sepeliendum decreverat. Quod caput inde majores tam sancte coluere, » inquit Browerus in lib. 1 Antiq. Fuld., cap. 8, « ut privilegia a Martino papa, sæculo ix, abbati Hadamaro ; et a Silvestro sæculi x ætate Erkembaldo ; et a Joanne, Richardo subinde, aliisque ab aliis pontificibus postea concessis, et nominatim insertum sit, et religiose a posteris observatum. » Id quod probat tum de Lotharii regis uxore, cui die sancto Pentecostes sacris interesse in primario monasterii templo non licuit : tum etiam de conjugate Friderici imperatoris, « cui, quia regina in comitatu ejus erat, urbem Fuldam intrare non licuit. » Porro advertit Browerus, emollita semel illa disciplina per Bonifacium papam IX rogatu Joannis Merlavii abbatis, « anno 898 templum Fuldense fulmine de cœlo tactum septimo die Junii conflagrasse ; id quod in pœnam violatæ disciplinæ accidisse, posteri crediderunt. »

5. Omnino vero laudabile institutum in eodem monasterio viguit scholarum scilicet erectio a Sturmio facta in gratiam juventutis : ex quibus tot clarissima lumina prodiierunt, ut ex hoc capite repetendum sit præcipuum avitæ Fuldensium gloriæ ornamentum. Scholæ vero jam inde a Sturmii ætate non obscuræ clarum in Eighils abbatis Vita exemplum profert Browerus ; nam Candidus « scholam ait fuisse congregationi, ubi lex divina jugi exercitatione disceretur et doceretur, » nimirum ex S. P. Benedicti instituto, cujus æmulatione Bonifacius in Fritislariensi aliisque monasteriis ab se constructis *magistros infantium*, ut ipse in epistola 17 loquitur, instituit. Porro ex Fuldensi academia, docente aliquandiu istic Alcuino, prodiere Haimo, Usuardus, non tamen Martyrologii auctor, Freulfus, Rabanus, Liubertus, Walafridus Strabus, Servatus Lupus, Rudolfus, Aserchus et Ruodbertus, Modestus et Candidus, Gerungus, Meginfridus, alique innumeri : imo ipsa quanta fuit Hirsaugiensis academia apud Nemetas, cui Liubertus Albini Rabanique discipulis initia dedit, Gerungus incrementa. Legendus Christophorus Browerus in luculento opere de Antiquitat. Fuld., cap. 9 et seqq., ubi disertè ac erudite tractat hoc argumentum : quod etiam in Præfatione nostra hic agitavimus.

6. Verum nihil æque Fuldense monasterium com-

mendat et illustrat quam pietas ac sanctitas hominum qui istic flourerunt ; ut interim taceamus viros dignitate illustres ad infulas exinde raptos, quorum e numero pontifices novem Maguntia siqu vindicavit. Ibi pie ac sancte vixerunt Sturmus cæterorum dux et antesignanus sæculo viii, Eigil et Rabanus Maurus sæculo ix, Bardo, cognomento Chrysostomus, uterque Maguntinus archiepiscopus sæculo xi.

7. Perstat etiam nunc vigetque Fuldense monasterium, oppido ac ditione propria auctum, situm in Buchoniæ pago olim *Grapsfeldi* appellato, ad amnem Fuldam seu *Wuldam*, Franciæ orientali ac Westeriæ contemino : cujus monasterii abbas, Augustæ archicancellarius, abbatum Germaniæ primas, spiritalem in subditos jurisdictionem exercet. Istic nuper honores cum Lutheri erroribus deposuit, vestemque monasticam assumpsit illustrissimus marchio Badensis, alios honores brevi accepturus, jam Fuldensis et Campidonensis abbatum coadjutor. Albericus in Chronico ex Willelmo Malmesburiensi et Helinando monachis observat, Fuldensem abbatem habere istud « privilegium ex antiquo, ut in magnis festivitatis sedeat ad dextram imperatoris. » Lege discidium hac de re apud Lambertum Scafnaburgensem ad annum 1063.

8. Complura cœnobio Fuldensis abbatia sibi subjecta habuit, servatque etiannunc nonnulla, quorum indicem exhibet Browerus in lib. 11 Antiq. Fuld., cap. 10. In eo tamen indice quedam omisit, in his parthenona Milizensem, cujus attributio Fuldæ ab Einhilde abbatis facta legitur « anno 800, Caroli regis Francorum 31, » ut constat ex diplomate lib. 11 Traditionum Fuldensium, egregie sane optimæ antiquitatis instrumento, quæ traditio ordine 38 in lib. 11 reperitur. Erat hæc Einbildis seu Emhildis abbatis conditrix istius monasterii Milizensis, id quod patet ex traditione antecessente, in qua hæc verba : « Ego Emhilt abbatis, propriæ hæreditatis meæ terram in diversis locis... concedo pro animæ meæ remedio omnipotenti Salvatori nostro Deo, et sanctæ Dei genitrici Mariæ atque ancillis Dei quæ in monasterio meo ad Milize die noctuque Domino Deo sub Regula sancti Benedicti deserviunt, et stabilitatem ibi habent promissam... cum monasterio supra posito. quæ ego ipsa proprio labore construxi atque ædificavi, omnia ad integrum... sana mente sanoque consilio, ut supra dixi, dono, trado atque transfundo omnipotenti Salvatori nostro Deo et sanctæ Dei genitrici Mariæ et ancillis Dei quæ in isto monasterio recte et regulariter secundum Regulam monachorum Deo fideliter sine ulla falsitate deserviunt... quam donationem ego nunc testibus coram astantibus trado Domino Deo et sanctæ Mariæ ad illas sanctæ Mariæ reliquias quæ proprie meæ sunt, quæ ego ipsa acquisivi, et quæ in ipsa capsula mea propria sunt et chrismale, ad quas ancillæ Dei quæ in hoc eodem monasterio Domino Deo deserviunt, votum primitus sanctitatis et monasticæ conversationis et religionis ordinem promiserunt, etc. Actum anno Inc. 783, Caroli regis Franc. 16, » cui diplomati sanctus Willibaldus Eistetensis episcopus subscripsit.

PROLOGUS AUCTORIS AD ANGILDRUTHAM.

1. Assidue et amore divino accensam et sancto insidiner studio repletam, o virgo Angildruth, æmper agnovi. Idcirco petitionibus tuis parui. Poscebas enim ut initia et Vitam sancti ac venerabilis abbatis Sturmii tibi exponerem, ac primordia mona-

sterii Sancti Salvatoris, quod ab eo fundatum atque constitutum est, quodque alio nomine appellatur Fulda, conscriberem ; causas quoque ejusdem cœnobii conjicerem, et sincere narrarem. Feci secundum parvitatem ingenii mei quod postulasti ; et

quemadmodum a viris satis fidelibus, imo vasis a Christi, illius viri principia et conversationem, et fundamenta prædicti monasterii agnovi, huic ut potui libello ingressi: nec non et earum rerum diversitates, quas istius sæculi cursus indesinenter patitur, sicut ipsorum relatu vel meo obtutu expertus sum, similiter inserui. Nam et ego Eigil in discipulatu illius plus quam viginti annos conversatus eram, et sub ipsius cœnobii disciplina ab infantia

* Id est virginibus seu sanctimonialibus, quibus forsitan Angildrutha abbatissa præerat, in Bischofheimensi, an Kizingensi parthenone vicino. Paulus apostolus mulierem vas appellat I Thess., cap. iv, vers. 4. Donatus Vesontionensis episcopus Regulam ab se concinnatam inscribit sanctimonialibus

usque in hanc ætatem nutritus et eruditus sum. Quapropter nonnulla eorum quæ scripsi, vidisse me testatus sum. En habes quod poscebas putativum nomini tuo dicatum, tibi que tuendum derelictum. Tu invidorum maledictis responde; tu me magis benevolum quam præsumptuosum defende; tu me apud Christum verum sponsum tuum sanctis orationibus tuis sustentata.

Jussanensis cœnobii, quas *vasa Christi pretiosissima* vocat; et concilium Cabilonense secundum, cap. 52, præcipit abbatissis ut se virginesque sibi commissas observent ut *vasa sancta in ministerio Domini præparata*.

INCIPIT VITA.

2. Tempore quodam sanctus ac venerandus archiepiscopus Bonifacius Noricam regionem ingressus, cum sacerdotes et universos Ecclesiæ ordines ad catholicam imbueret fidem, cunctosque ibidem hæreticorum errores ab Ecclesiis repelleret; Christi populos quoque gentis illius, licet essent Christiani, ab antiquis tamen paganorum contagiis et perversis dogmatibus, veracibus Christi doctrinis cohiberet; cœperunt ei certatim nobiles viri in servitium Domini nutriendas suas offerre subules: tunc etiam pater Sturmii precatu parentum ab eo susceptus; qui Norica provincia exortus, nobilibus et Christianis parentibus generatus et nutritus fuit. Qui carnali quidem relicta cognatione nostræ redemptionis secutus [adde consilium], peregrinationis viam cum episcopo pariter a quo erat susceptus, flente universa parentela, gratanter arripuit. Cumque pluribus provinciis peragratis ad Fritleslar Hessionum in regionem sancti viri cœnobium tandem pervenissent, nobilem puerum suo cuidam presbytero, nomine Wigberto^b, sanctus commendavit episcopus. Adhibita tunc omni diligentia presbyter sanctus puerum Sturmien ad Dei omnipotentis servitium insituere studuit. Psalmis tenaci memoriæ traditis, lectionibusque quamplurimis perenni commemoratione firmatis, sacram cœpit Christi puer Scripturam spirituali intelligere sensu: quatuor Evangeliorum Christi mysteria studiosissime curavit addiscere; Novum quoque ac Vetus Testamentum, in quantum sufficiebat, lectionis assiduitate in cordis sui thesaurum recondere curavit. Erat quippe, ut scriptum est, meditatio ejus in lege Domini die ac nocte;

B profundus in sensu, sagax in cogitatione, prudens in sermone; pulchro aspectu, gressu composito, honestis moribus, vita immaculata. Charitate, humilitate, mansuetudine, alacritate, omnium in se traxit amorem.

3. Post non longum temporis presbyter omnium voluntate, omniumque consensu servorum Dei ordinatus, cœpit mystica dicta Christi circumquaque temporibus opportunis, populis instanter prædicare. Sacræ etiam virtutes per divina sancti Spiritus charismata fiebant ab eo plurimæ. Quoties per sancta orationum studia in Dei nomine immundorum spirituum habitationem a peccatoribus Christianis expulit! Quoties per impositionem manus, per humilem orationem ab adversis valetudinibus sanavit ægrotos! Quoties serpentinis infecta corda venenis, doctrina salutari subveniens, lethale virus quod pestifere latebat, medendo curavit! Discordes, pace rupta, ad concordiam charitatis redire ante solis occasum imperavit; patientiam, animi mansuetudinem, spiritus humilitatem, cordis longanimitatem; fidem, spem atque charitatem, omnes habere docuit.

4. Cumque pene tribus annis sic presbyteratus sui prædicando ac baptizando officium gereret in plebe, cœlesti illi inspiratione cogitatio incidit in cor, ut arctiori se vita et eremi squalore constringeret. Hujus cogitationis jugem memoriam singulis momentis et horis gerebat in pectore, donec divina admonitione instructus, viro Dei Bonifacio archiepiscopo, quod animo occulte conceperat, spirituali magistro revelavit. Quo comperto vir sanctus a Deo hanc inspirationem descendisse intellexit, gaudensque quod

* Bajoariam scilicet, Tassiloni duci subjectam, *Noricam* antiquis appellatam. De ea Paulus Warnefridi in lib. iii de Gestis Langobardorum, cap. 51: « Noricum provincia quam Bajoariorum populus inhabitabat, habet ab oriente Pannoniam, ab occidente Suaviam, a meridie Italiam, ab aquilonis vero parte Danubii fluenta. » Hinc Carolo Magno occasio mittendi Sturmii ad Tassilonem reformandæ pacis

gratia, quod id facilius executurus videretur homo popularis. Et Bajoarios sæpe invisit Bonifacius, Huchbertum ducem factorem expertus in reditu ex Romana peregrinatione facta anno 732, quo forsitan secum Sturmium adduxit in Germaniam.

^b Nempe sancto Wigberto abbati Fritslariensi primo.

Dominus illum per suam gratiam admonere dignatus est, tali studio devotissimus fautor gratanter existit. Adjunctis ergo ei duobus comitibus, omnibusque diligenter instructis, oratione facta et benedictione super eos data, Pergite, ait episcopus, in hanc solitudinem quæ Bochochia nuncupatur; aptumque servis Dei ad inhabitandum exquirite locum. Potens est enim Deus parare servis suis locum in deserto. Perrexere itaque illi tres ad eremum: ingressique solitudinis agrestia loca, præter cælum ac terram et ingentes arbores pene nihil cernentes, devote Christum posebant ut pedes illorum in viam pacis dirigeret. Die tertio pervenerunt ad locum qui usque hodie *Hersfeld*^a dicitur. Visis exploratisque ibidem locis circumquaque positis, Christum sibi locum ad inhabitandum benedici poposcerunt: atque in loco illo ubi nunc monasterium situm est, parva arborum corticibus tecta instruunt habitacula, manseruntque illic tempus non modicum, sacris jejuniis et vigiliis atque orationibus Deo servientes.

5. Post aliquantum vero temporis sancto studio repletus Sturmii, egressus de eremo ad sanctum archiepiscopum Bonifacium perrexit; eique et loci positionem, et terræ qualitatem, et aquæ decursum, et fontes et valles, et omnia quæ ad locum pertinebant, per ordinem exposuit. Quod vir sanctus Bonifacius archiepiscopus diligenter audiens et prudenter secum pertractans, eremitam suum^b omni charitatis affectu suscepit, secumque habitare aliquantisper imperavit. Post colloquium autem dulce quod habuit cum magistro, et uberes sacrarum Scripturarum consolationes, episcopus taliter locutus est: Locum quidem quem repertum habetis, habitare vos propter viciniam barbaricæ gentis pertimesco. Sunt enim, ut nosti, illic in proximo feroces Saxones. Quapropter vobis remotiorem et inferiorem in solitudine requirite habitationem, quam sine periculo vestri colere queatis. Tunc vir beatus Sturmii cognitio omnibus, quæ ei fuerant a Beato imperata, sacris ejus doctrinis imbutus animoque confortatus, de inquisitione loci sollicitus, ad eremum alacriter perrexit. Qui cum ad suos pervenisset socios, in prædictis eos reperit habitaculis suum anxie prætolari adventum. Quos cum vidisset, ab episcopo verbis pacificis illos salutavit, eosque multum et de adventu suo, et de episcopi narratione consolatus est. Cumque per ordinem eis verba sancti exposuisset episcopi, assumptis secum duobus fratribus, ascenderunt navem superiora petentes loca: per alveum Fuldæ fluminis navigio pergere cœperunt, lustrantes ubique loca ad omnium torrentium vel fontium ora. Navim egressi, perambulantes circum-

quaque et considerantes terram, montes, colles, superiora et inferiora explorantes, ubi Dominus servis suis in solitudine ad inhabitandum aptum demonstraret locum; tertio demum die ad locum pervenerunt ubi flumen quod dicitur Ludera intrat in Fuldam. Iude reversa nave, cœperunt ad propriam remeare cellam, nihil tale reperientes quod eorum placuisset obtutibus, præter quod paulisper demorati sunt in loco qui dicitur *Rohenbah*, ubi eis visum fuerat posse servos Dei utcumque esse: non tamen per omnia æstimantes venerando episcopo placuisse. Qui cum per ejusdem fluminis alveum renavigarent, post non longum tempus ad sua paupercula pervenerunt habitacula: tum Christum ibi omni tempore deprecantes, ut eis desideratam ostenderet eremi habitationem, ubi secundum præceptum sancti Bonifacii episcopi possent jugiter Domino securi deservire. Sic in Domini servitute die noctuque jejuniis, vigiliis et orationibus perseverantes, Domini Dei sui memoriam non amittebant, dicentes in corde suo: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear* (*Psal. xv*). Laus quoque Christi continua in ore pariter et corde ipsorum resonabat, implentes illud Psalmigraphi: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo* (*Psal. xxxiiii*).

6. Tunc sanctus episcopus Bonifacius, memor eremitæ sui Sturmii, quodque de inquisitione loci habuisset peractum admirans, nuntium misit qui illum rogaret concite ad se venire. Quo dum propere nuntius venisset, reperit eum in supra memoratis insistere habitaculis. Cui honorifice salutato, Venerandus, ait, Pater noster episcopus multum te videre desiderans, rogavit ut ad eum, si non graveris, venias: habet enim necesse multa tecum conferre. Auditis itaque ejus sermonibus vir studiosus Sturmii humile responsum reddidit, dicens: Christo Deo gratias ago quod meæ parvitas memor tantus pontifex ad me in hanc solitudinem suam nuntium destinare dignatus est. Vocatisque ad se fratribus præcepit adveniendi nuntio charitatis officium impendere. Qui diligenter ejus præceptum implentes, ei mensam posuerunt, cibos quos habuerunt offerentes. Quo respecto fratres ei abeundi licentiam poposcerunt. Tunc vocato ad se vir Dei nuntio, gratias ei fatigationis suæ referens, dixit: Sanctum Bonifacium pontificem a nobis servis suis pacificis salutato sermonibus, eique dicito quod post te quantocius potero properabo. Benedixitque illum, et abire permisit. Sequenti vero die, petita a fratribus benedictione vir Dei Sturmii statim profectus est, arreptoque itinere, ad *Selheim*, ubi sanctum comperit episcopum, properavit.

^a Hoc loco Christophorus Browerus immerito arguit Trithemium, qui Hersfeldensis monasterii initia Lullo, reginen Sturmio abbati primo tribuit. Illud movet Browerum, quod Hersfeldensis basilicæ ad annum 830 fundamenta primum jacta sunt, teste Lamberto loci domestico: putatque Hersfeldensis abbatæ initia serius coaluisse, Carolo Magno jam florente, et reliquiis sancti Wigberti eo Fritislaria trans-

latis. Verum ipse Lambertus Hersfeldensis monasterii initia diserte reponit anno 736, tametsi angustioris basilicæ fundamenta in honorem sancti Wigberti jacta sunt anno 830, post annos 94 a monasterii origine.

^b Sanctus Bonifacius Sturmium eremitam suum vocare solebat, teste Candido in Vita sancti Egilii abbatis.

Die autem secundo quo profectus est, ad episcopum ambulando pervenit, et in loco eum superius dicto *Frideſtar* invenit. Cumque indicatum sancto fuisset episcopo, eremitam suum *Sturmen* adfuisse, statim illum præcepit ad se duci. Cumque adductus fuisset ante eum, ad terram se humiliter prostravit, et salutato pontifice, se benedici posebat. Cui benedicto et resalutato, ad se accedere eum jussit, et osculato eo. juxta se sedere præcepit; et cum omni charitatis affectu in adventu illius lætatus est, rogavitque eum ut aliquantulum propter ejus amorem et præsentiam sibi a constituto jejunio indulgeret. Quod vir Dei, cum magna agens discretione, propter reverentiam summi sacerdotis et magistri assensit. Totum sanctum, inquit, credo, quod a vobis mihi fuerit imperatum. Mensa posita in præsentia episcopi fuit, susceptis coram eo cibis, quos ille præcepit honeste comedere. Cui reflecto ferculoque levato, surgens episcopus adduxit secum in secretiorem locum solitarii suum, ubi diutissime de spiritalibus tractavere rebus, et de conversatione multum disputavere. Erat quippe pontifex sanctus nimium animo intentus (quod postea claruit) monasticam in solitudine instituere conversationem. Unde etiam tunc inter cætera colloquia percontatus est quid de exploratione loci habuisset actum. Cui adveniens anachoreta *Sturmai* respondit: Navigavimus, inquit, sursum per alveam fluminis *Fuldæ*; per plures dies nihil tale reperimus quod vobis laudare præsumamus. Intellexit sanctus episcopos prædestinatum a Deo locum necdum fuisse revelatum. [*Supple* ideo] Prophetica voce locutus est ei, dicens: Locus quidem in illa solitudine a Deo paratus est, quem quando vult Christus servis suis ostendet. Quapropter noli de inquirendo cessare, sciens et credens quod eum absque dubio ibi reperies. Sic eum certum de loci inventione factum, et ad monasticæ vitæ amorem incitatum, et de spiritali contra zăbulum certamine multum imbutum, ad dilectam remeare permisit eremum. Qui cum suam pervenisset ad cellam quæ in loco superius jam comprehenso *Hersfelt* fuerat constructa, salutatis fratribus quos ibidem reperit, præceptum ac promissum sancti exposuit episcopi.

7. Cumque parumper penes ipsos fessus respirasset, stravit asinum suum, sumptoque viatico solus profectus est, iter suum Christo qui est via, veritas et vita, commendans, solus omnino sedens super asinum, per vastissima deserti loca pergere cœpit. Tunc avidus locorum explorator, ubique sagaci obtutu montuosa atque plana perlustrans loca, montes quoque et colles vallesque aspiciens, fontes et torrentes, atque fluvios considerans, pergebat. Psalmos vero in ore retinens, Deum gemitibus, animo ad cœlum levato, orabat; ibi tantummodo quiescens, ubi eum nox compulsi habitare. Et tunc quando alicubi noctabat, cum ferro quod manu gestabat, sepe cadendo ligno in gyro composuit ad tutamen animalis sui, ne feræ quarum perplura ibi multitudo erat, illud devorarent. Ipse autem in Dei nomine si-

gno crucis Christi fronti impresso securus quiescebat. Sic vir sanctus armis spiritalibus perornatus, lorica justitiæ totum corpus induens, scuto fidei pectus muniens, caput galea salutis protegens, gladio verbi Dei accinctus, ad certamen contra diabolum processit. Tunc quadam die, dum pergeret, pervenit ad viam quæ ad Turingorum regionem mercandi causa ad *Magontiam* pergentes ducit, ubi platea illa super flumen *Fuldam* vadit: ibi magnam *Sclavorum* multitudinem reperit, ejusdem fluminis alveo. . . lavandis corporibus se immersisse. Quorum nuda corpora animal, cui præsidebat, pertimescens, tremere cœpit, et ipse vir Dei eorum fetorem exhorruit. Qui more gentilium, servum Domini subsannabant, et cum eum ledere voluissent, divina potentia compressi et prohibiti sunt. Unus autem ex illis, qui erat ipsorum interpret, interrogavit eum quo tenderet. Respondit, in superiorem partem eremi se fore iturum.

8. Sicque vir Dei per horrendum solus pergens desertum, præter bestias, quarum in eo fuit abundantia, et avium volatum et ingentes arbores, et præter agrestia solitudinis loca nihil cernens, tandem quarto die prætergrediens locum ubi monasterium situm est, superiora petens, ubi flumen quod dicitur *Gysilaha Fuldæ* alveo se immiscet; deinde paulo superius progressus, ubi semita fuit quæ antiquo vocabulo *Ortesueca* dicebatur, post occasum solis pervenit, ibique se et asinum suum munire propter nocturnos incursus satagens. Cum autem ibidem se nocturnis castris munire curaret, audit proænal sonitum aquæ, quod utrum feræ an homo fecisset, ignorabat. Stans silenter, intentis auribus auscultabat: audit iterum sonitum aquæ. Tunc quia vir Dei clamare noluit, cavam ferro quod manu ferebat pulsavit arborem, intelligens hominem esse, nota Dei. Ille vero cum audisset sonitum pulsantis, illuc properans proclamavit. Qui cum appropinquasset, videntes alterutrum mutuo se salutaverunt. Cumque eum homo Dei interrogasset unde veniret, respondit se de *Wedereiba* venire, domini sui *Orcis* equum in manu ducere. Collocantes itaque se ibidem, pariter nocte illa manserunt. Erat quippe ille homo locorum in solitudine peritissimus. Cumque illi vir Domini quod animo gestabat et quid gereret revelasset, cœpit ei locorum nomina indicare, et torrentum et fontium fluentia denuntiare. Qui cum tunc in illo fuissent loco qui antiquo vocabulo *Ahloh* nuncupatur, mane surgentes inde, alterutram se invicem benedixerunt; et statim vir sæcularis ad *Grapselt* per viam suam pergere cœpit.

9. Servus autem Domini statim inde reversus, Domino Christo iter suum et spem omnem commendans, per desertum more suo pergere cœpit solus, Qui cum *Ailoha* gradiebatur, et ei illic terra displiceret, venit ad torrentem qui usque hodie *Grezibach* dicitur: visisque illic loci positionibus et terræ qualitatibus, paulisper remoratus est. Inde regressus pusillum, ad benedictum et a Domino jam dudum

preparatum pervenit locum, ubi nunc sanctum situm est monasterium. Quo cum pervenisset, statim sanctus vir Sturmii immenso repletus gaudio, alacer et exultans ibat. Intellexit enim per merita et orationes sancti episcopi Bonifacii talem sibi locum esse a Domino revelatum. Tunc circumquaque iens per singula quæ aspiciebat, Domino gratias referebat. Quanto longius et latius gradiebatur, tanto amplius gratulabatur. Cumque ibi loci pulchritudine delectatus, non modicum diei spatium gyrando et explorando exegisset, benedicto loco et diligenter signato gaudens inde profectus est.

10. Igitur vir Dei secundo ad *Hersfelt* perveniens, socios ibi suos sanctis insistere precibus reperiebat: loci repetitionem quibus referens, eos illuc profecturos secum properare imperavit. Subito ipse petita a fratribus oratione, ad *Selehim* a petiturus episcopum, profectus est. Ad quem cum ambulando post dies paucos pervenisset, atque ab eo benigne esset susceptus, repertum ei locum laudando referre cœpit. Æstimo, ait, dilectum tibi locum nunc esse repertum. Cumque ei loci illius statum et qualitatem terræ et aquæ decursum, quæ usque hodie monasterio sufficiunt, revelasset, satis alacrem reddidit episcopum; pariterque gratulantes et Domino gratias referentes, suave colloquium inter se de vita et conversatione monachorum diutissime habuerunt.

11. Post dulces sermones sanctus episcopus, retento parumper penes se solitario suo, diligenter cum sanctis instruere curavit sermonibus, et sacris Scripturæ sententiis, ad monasticæ vitæ amorem incitare. Sic enim uberiore doctrinarum fonte irrigatum, et plurimis sanetæ Scripturæ admonitionibus confortatum, ad eremum eremitam suum Sturmien abire sanctus permisit episcopus. Ipse vero ob confirmationem reperti in eremo loci ad palatium regis profectus est. Sturmii autem postquam ad suos pervenit in solitudine socios, et se ad locum quem repererat, cum fratribus voluisset conferre, et non jam tunc ex quo in eremo habitare cœperat, anno ab *Hersfelt* regressus est; invidus omnium bonarum rerum diabolus pertimescens servorum Dei in solitudine conversationem, malorum hominum mentes instigabat, ut sanctum servis Christi contradicerent locum. Sancti vero servi Dei cum pravorum hominum obstinationes, imo zabuli adversitates ferre necesse possent, divertent inde, et recesserunt in locum qui dicitur *Chrihari*.

12. Sanctus quoque Bonifacius episcopus, ut præfatus sum, ad Carlmannum Francorum regem perrexit, et humiliter sapienterque ad eum locutus est. Ad perpetuam, inquit, remunerationem vestram co-

gito, si Deus omnipotens voluerit, et vestrum adfuerit auxilium, in orientali regno vestro monachorum vitam instituere, et monasterium fundare, quod præteritis temporibus ante nos nemo inchoavit. Unde nunc vestrum in hoc pium poscimus adminiculum, quatenus vobis immarcescibile munus coram altissimo rege Christo in futuro et infinito maneat regno. Habemus enim in solitudine quæ Boconia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum aptum servis Dei inhabitandum repertum, qui ad vestram pertinet ditionem. Nunc vestram pietatem poscimus ut nobis locus ille donetur, quatenus in eo per vestram defensionem Christo servire queamus. Quo audito, rex nutu Dei gavisus est, et congregans omnes principes palatii sui, petitionem episcopi collaudans indicavit, atque coram eis episcopo sancto locum quem postulaverat tradidit, dicens: Locus quidem quem petis, et qui, ut asseris, *Eihloha* (*Aiclocha*) nuncupatur, in ripa fluminis Fuldæ, quodque in hac die proprium ibi videor habere, totum et integrum de jure meo in jus domini trado, ita ut ab illo loco undique in circuitu, ab oriente scilicet et occidente, a septentrione et meridie, marcha (*id est limes*) per quatuor millia passuum tendatur. Porro rex jussit chartam suæ traditionis scribi, quam ipse propria manu firmavit. Et misit nuntios suos ut congregarent omnes viros nobiles qui in regione *Grapselt* commorassent, ut eos regis sermonibus rogassent, ut omnis quicumque in loco illo aliquid proprium videretur habere, quemadmodum fecit rex, ita et ipsi tradendo facerent. Cumque ad conductum diem omnes fuissent congregati, advenientes regis nuntii: Omnes vos, inquit, rex suis salutare præcepit sermonibus, poscebatque et imperabat ut omnis qui aliquid proprietatis visus fuisset habere in loco qui dicitur *Eihloha*, servis Dei inhabitandum totum traderet. Qui cum hoc audissent, nutu Dei statim cum omni diligentia, quidquid ibidem habere potuerunt, viro Dei Sturmii totum tradiderunt.

13. Igitur hac traditione undique firmata et loco illo de jure hominum in jus Domini tradito, beatus Sturmii in *Dryhlar* (*Chrichlar*) perrexit ad fratres. Inde non post multos dies surgens, assumptis fratribus secum septem, commigravit ad locum ubi nunc sanctum situm est monasterium, et anno Incarnationis Christi septingentesimo quadagesimo quarto, regnantibus in hac gente Francorum duobus fratribus Carlmanno atque Pippino, indictione 12, mense primo, duodecimo die mensis ejusdem, sanctum et a Deo dudum prædestinatum ingressus est locum. Dominum Christum illum semper tueri, et sua invicta potentia defendi [defendere] implorabant, sanctis

^a Locum Amanaburgo et monasterio Fritifariensi in Hæssia vicinum concesserat Bonifacio Adalgerus clericus, apud Othlonum in lib. II, cap. 18.

^b Legendum videtur *nōno*; diu siquidem Hersfeldensem solitudinem incolere socii Sturmii, dum iste res superius memoratas exsecutus est. Unde satis illis fuit temporis ut monasterium rudi (ut tantorum hominum frugalitas ferebat) artificio de-

linearent. Certe ab anno 736, quo a Lamberto initia Hersfeldensis cœnobii locantur, ad 744, quo Fuldense monasterium constructum est, novenorum fere annorum numerus intercedit.

^c Sic vastæ solitudinis Boconia: extirpatores accolas Graveldos vocat Gregorius II in epistola ipsis directa, apud Othlonum, in lib. I, cap. 29.

Domino psalmodiis et jejuniis vigiliisque et orationibus die noctuque famulantes, silvas cædere, et locum mundare proprio labore, in quantum prævaluerunt, studebant. Expletis autem duobus mensibus, venerandus ad eos archiepiscopus Bonifacius congregata hominum multitudine perrexit: conspectis cunctis loci illius commodis, et utilitatibus immensis exploratis, in Spiritu sancto exsultabat, grates Christo referens et laudes quod servis suis talem in eremo tribuere dignatus est habitationem. Hominibus vero qui cum eo venerunt in locum ubi ei et servis Dei pariter cum eo visum est ecclesiam ponere, et fructecta quæque cædere imperavit. Ipse se in montem qui usque hodie Mons Episcopi appellatur, contulit, ubi jugiter Dominum orabat et ibi sacris libris scrutando insudabat, et propter hoc monti vocabulum indidit. Post unius septimanæ impletionem, dirutis innumeris silvis et arboribus, et rase^a ad calcem faciendam composita, episcopus benedictis fratribus et loco Domino commendato, cum operariis cum quibus venerat, inde migravit. Altero autem anno sanctus episcopus iterum illic properans, ad novellum cœnobium pervenit suum; quod jam tunc, propter meatum fluminis, Fulda vocari inchoaverat. Visis fratribus salutatisque, penes ipsos complures explevit dies: in quibus novos monachos suos instruere curavit, et monasticæ regulæ disciplinas secundum sanctæ Scripturæ traditionem statuere apud ipsos non cessabat. Qui cum fratribus sacras exposuisset Scripturas, et quod nusquam vinum monachorum legeret esse; consensu omnium decretum est, ut apud illos nulla potio fortis^b quæ inebriare possit, sed tenuis cervisia, biberetur. Quod post plures annos, crescente familia, propter ægrotos et imbecilles, tempore Pippini regis synodali decreto immutatum est. Aliqui tantum [*Fortè*, tamen] ex fratribus usque ad finem vitæ suæ se a vino et cæteris fortibus potionibus abstinnerunt. Post non multum secreta habito cum Sturmî colloquio, quo eum qualiter præesse cæteris deberet docuit; et post uberrima documenta et monita, quibus fratres qualiter obedire et subesse deberent imbut, salutatis ipsis Christoque eis commendatis, inde profectus est. Sic vero solebat sæpe illos visitare ipse, et per singulos annos, quantis vicibus licuit, propter episcopalem curam, quam plurimam habebat in populo, venire et morari apud

^a Rase Germanis *cespes*, inquit Browerus. Id genus cespitis Galli nostrates vocant *des troubles*, quod genus sic parat: Evulsos c pingui solo cespites ad solem desiccant, tum desiccatos igni admoto fomentum et materiam adhibent, sive ad calcem faciendam, sive ad domesticum usum.

^b Hinc Bonifacius in epistola ad Zachariam papam, apud Othlœrum in lib. 11 de Vita sancti Bonifacii, cap. 12: « Monasterium construentes, monachos constitutum sub Regula S. P. Benedicti viventes, viros strictæ observantiæ, absque carne et vino et servis, proprio manu suarum labore contentos. » Lege Zachariæ privilegium ibid., capp. 1 et 14; Pippini vero, cap. 17. Ex his patet monasterium Fuldense ab ipsis primordiis Regulæ Benedictinæ fuisse additum: nec aliam causam Italici itineris Sturmium

locum illum, et propriis manibus operari studebat, et sæpe in dilecto sibi monte superius dicto mysticas scrutando Scripturas et Christum familiariter orando insidebat.

14. Porro cum fratres Regulam sancti Patris Benedicti inhianter observare desiderassent, et ad monasticæ disciplinæ normam sua corpora mentesque toto animo inclinassent, consilium utile inierunt, quatenus aliqui ex ipsis ad magaa alicubi mitterentur monasteria, ut fratrum ibi concordiam et conversationem regularem perfecte discerent. Quod cum sancto fuisset indicatum episcopo, prudens illorum collaudavit consilium, et hanc legationem studioso Sturmî injunxit. Qui præparatis itineris necessariis, assumptis secum duobus fratribus, quarto ad locum prædictum ingressione anno, Romam profectus est, atque in illa terra cunctis monasteriis lustratis^c, et omnium mores ibi fratrum consistentium traditionesque monasteriorum ad plenum discens, integrum annum apud illa monasteria perseverans, secundo inde anno, repletus quibus viderat virtutibus, regressus est. Cui ad hanc Domino opitulante terram perveniret, correptus morbo apud *Chitzinga*^d monasterium, hebdomadas quatuor ægrotavit. Tunc ex infirmitate convalevit, et ad episcopum Bonifacium, qui tunc forte in Turingia fuit, perrexit. Quo viso nimium episcopus gavisus, et Domino adventus sui gratis referens, multum ab illo de regionibus quibus venerat, percontatus est. Et dum eum prudenter mores gentis illius et disciplinas monachorum referre agnovit: C Vade, inquit, et novellum monasterium Fuldam, ad instar morum monachorum quorum ibi vitam contemplatus es, quantum quiveris, instituas. Statim vir beatus Sturmî, petita ab episcopo oratione, perrexit ad eremum, gratusque suis ad vivendum fratribus die quarto advenit: quibus ea quæ in Italiæ partibus et Tusciæ provinciæ monasteriis a sanctis Patribus didicerat, et verbis prudentibus prompsit, et exemplis in semetipso monstravit. In omni enim disciplina quam fratribus posuit, prius semetipsum exercere curavit, ne forte quispiam de illo dicere potuisset: Cur hæc, quæ doces, ipse non facis? Desiderium tunc ingens inerat fratribus, ad omnia quæ eis dicta vel ostensa fuerant, sanctorum exemplis semetipsos toto adnisu aptare, et Regulam sancti Benedicti, quam se implese [impleturos] promise-

habuisse quam *ut conversationem regularem perfecte disceret*, infra, quam Fritslariæ jam hauserat adolescens.

^c In his Casinense, quod tum Petronace abbate e ruderibus emergere et resfiorescere cœperat.

^d « Inter monasteria virginum quæ sanctus Bonifacius construxit, inquit Trithemius in fine Chronicæ Franc., adhuc eminent monasterium in oppido Kittingen juxta Mogonum (Mœnum fluvium, infra Moyn vernacule appellatum), cui præfuit sancta virgo Hadelonga, quam Teclam nominavit, ex Anglia oriundam. » Trithemio prævit Othlonus in lib. 11, cap. 25. Verum oppidum hoc Franciæ Orientalis in manus traditum principis novitiæ religionis, id est marchionis Ansbacensis, hoc decus etiam virginittatis amisit, inquit Browerus.

rant, ad omnia observabant. Annos sic plurimos in sanctis moribus degentes, monasterium adventatione multorum crescebat, quoniam multi ad servendum Domino se ibi et suas possessiones tradiderunt. Crescente ita familia Christi, et loco multiplicari inchoante, fama illius bona in universas provincias diffunditur, et rumor eximius per longe posita monasteria ad omnium sanctorum fratrum pervenerat aures. Cumque plurima illic monachorum congregatio sub sanctæ Regule disciplina districtam duceret vitam, sanctus eos visitare episcopus per plura studuit tempora; misertusque illorum paupertati, aliquas eis villulas ad exquirenda cibi necessaria tribuit.

15. Anno decimo postquam ad sanctum commigravit locum sanctus archiepiscopus Bonifacius, inito cum rege et cæteris Christianis consilio, ad ulteriora Fresonum loca paganico ritu [ritui] dedita ingressus est, ingentemque ibi multitudinem hominum Domino docendo et baptizando acquisivit. Inde post multum temporis migrans, sospes ad suas in Germaniam pervenit Ecclesias. Sequenti vero anno iterum ad aquosa Fresonum pervenerat arva, cœptum opus prædicationis implere desiderans. Quo cum pervenisset, et die quadam ad suam doctrinam populum convocasset, venerunt unusquisque de loco suo, non quasi humiliter ad verbum Domini audiendum, sed spiritu maligno inflati, cum infestis armis ad sacra sermonis Domini festa prouunt; et sanctum Christi antistitem ferro trucidarunt, omnemque ejus comitatum gladiis necaverunt. Episcopo vero et cæteris quampluribus cum eo martyrio coronatis, ex superiore Fresonia, a ^b Trech scilicet cœnobio, fideles venientes fratres, rapuerunt corpora sanctorum martyrum, et ibi in sepulchris alia posuerunt, alia vero assumentes secum, sancti videlicet Bonifacii episcopi, et sanctorum qui cum eo pariter passi sunt presbyterorum et diaconorum; et unius episcopi nomine Eoban, ejus corpus assumentes, caput ejus ab hostibus abscisum reperire non poterant. Quo cum pervenerunt, sancti episcopi Bonifacii in minore quæ eis vicinior erat ecclesia cum grabato ^c quo a navi ferebatur statuerunt; cætera martyrum corpora sepulturæ tradiderunt. Tunc omnes loci illius habitatores concilium grande inierunt, quatenus penes eos in loco illo sancti martyris Bonifacii corpus deinceps omni tempore quiesceret, magnam ut pote adminiculum sibi fore, si tanti martyris protectio tueretur. Jejunii et orationibus indictis, ut sanctus martyr apud eos sibi manere dignaretur Dominum orabant, et locum ei ad quiescendum honorifice in basilica majore præparabant. Sanctus vero martyr ad locum in solitudine, quem ipse sibi nutu Dei eligebat [elegerat], corpus suum

A deferri voluit: quod statim claruit. Quod dum velent ad alteram portare ecclesiam, et ibi in sarcophago ponere, accedentes manus suas in feretrum miserunt, nec levare poterunt ^d. Multo plures alii se adjungentes, nec sic quidem feretrum, in quo sanctam cadaver jacebat, movere quiverunt.

16. Intellexerunt ergo ejus non esse voluntatem ut in eodem loco maneret; sed eum ad Mogontiam civitatem debere deferri pronuntiabant. Protinus grabatum absque ulla difficultate levantes, ad flumenque portantes et puppi imponentes, per Rheni alveum navim trahere, et superiora petere cœperunt. Quo audito, Sturmi de Fulda cœnobio in eremo constituto cum festinatione obviam venire curavit, et cum eis pariter perrexit, donec prospero et levi transitu ad Mogontiam urbem pervenerunt. Sacerdotes statim et omnis clerus urbis illius accedentes, sancti martyris corpus assumentes, in basilicam suam eam honore posuerunt. Universi tunc sacerdotes et clerici et populus onnis consona pariter voce dicebant fas non esse ut sanctus Dei martyr alium deferatur in locum, sed ubi episcopalem sedem vivens habuit, ibi etiam oportere eum corpore quiescere. Insuper etiam de palatio a rege nuntius venit, qui dicit regem imperasse ut sancti martyris corpus in civitate eadem, si ipsius esset voluntas, poneretur. Sturmi vero et qui cum eo de eremo convenerunt, constanter dixerunt, quod sanctus episcopus plerumque apud eos manens, et locum eis ubi corpus suum possuissent [ponerent] demonstrarit, et quod absque dubio ibi in solitudine voluisset corpore quiescere. Interea vero dum in hunc modum contenderent, et Lullus episcopus civitatis illius omnimodis voluisset prohibere ne beati martyris corpus ad solitudinem perveniret, nocte per visionem cuidam diacono ^e sanctus astitit episcopus: Cur me, inquit, tardatis ad locum meum Fuldam deferre? Surgite, ait, cito, et propere me in solitudinem, ad locum quem mihi prædestinavit Deus, perducite. Qui consurgens, visionis quæ ei fuerat ostensa ordinem, primo Sturmi, deinde primatibus cunctis narravit. Nimio tunc omnes terrore correpti, ultra sancti martyris inde transitum contradicere timuerunt. Lullus tamen, qui illic erat episcopus, revelationem sancti martyris credere prius nullatenus voluit, quam is qui visionem viderat, manum sacro altari imposuisset, et cum juramento hoc quod viderat confirmasset. Tum vero secundum Domini potentiam, cujus voluntati contrairi non potest, beati martyris corpus cum summo honore levatum est, atque cum spiritali carmine ad flumen portatum et navi impositum, et usque ad Hohheim villam quæ in ripa Moyn consistit, navigio transvectum est. Inde vero post dies pau-

^a Id est anno undecimo a condito monasterio Fuldensi, qui annus æræ Christianæ 754 respondet, iquidem ineunte anno 744 Sturmius locum incolere cepit, supra num. 13. Et tamen Willibaldus sancti Bonifacii martyrium illigat anno Christi 755.

^b Sic corrigimus libros editos in quibus legitur ad Trech, canobio, etc.

^c Id est feretro, uti paulo infra mentem suam explicat auctor; quo sensu hæc vox passim ab auctoribus mediæ ætatis usurpatur.

^d Nihil simile a Willibaldo Othlonove scriptum in Actis sancti Bonifacii legitur.

^e Optertum vocat Othlonus in lib. II de Vita sancti Bonifacii, cap. 24.

eos, id est tricesimo passionis ejus die, ad cœnobium Fuldam, sanctum sacerdotis deportaverunt cadaver, et in novum sepulcrum posuerunt. Postera die Lullus episcopus, cum clericis et reliqua turba cum qua venerat, inde migravit. Venerandus tunc Sturm abbas cum suis fratribus Christo gratias referēbant, quod tantum patronum, sanctum videlicet Bonifacium, Dei martyrem, juxta se habere meruerunt. Cœpit deinde post adventum sancti martyris sanctus et electus a Deo crescere locus, et magnus apud omnes haberi, et monasterium augeri: ut pote quoniam multi nobiles certatim et concite properantes, se suaque omnia ibi Domino tradiderunt. Sic quotidie sanctus monachorum numerus crescens ^a in Domino confortabatur, et sanctæ conversationis disciplinam indefessa et incessabili perseverantia fratres ibi Domino servientes tenuerunt. Quanta vero miracula ibi tunc fiebant, quantaque adhuc quotidie fiunt, aliis plus peritis ad scribendum derelinquo.

17. Sturm autem amabilis omnibus in monasterio et foris in populis mirandus, ministerium suum studiosissime exercuit, prius semper semetipsum exemplum proponens cæteris: quod verbis docuit, factis ante monstrabat. Lullo tantum fama ejus bona displicuit, et semper propter invidiam ^b adversus eum faciebat. Qui cum verbum Domini instanter ubique prædicasset, et eum diligenter omnes auscultassent; hostis humani generis invidus tantam in plebe utilitatem non sustinens, discordias inter fratres seminare cœpit, et trium falsorum fratrum mentes instigabat, ut fallaces causas componerent: Sturmeum vero Dei servum, et fidelem universis, apud regem Pippinum accusarent. Hi cum talibus snasonibus diaboli essent seducti, malo inter se consilio into, in Lulli episcopi suffragium consili perrexerunt ad regem, et beatum virum apud illum accusabant, crimen nescio quod de inimicitia regis objicientes ei. Cumque vir Dei Sturm illuc esset presentatus, illorum falsitatem patienter sustinens, noluit se magis excusare; sed: Ecce testis meus, ait, et conscius meus in excelso; et Dominus Deus auxiliator meus, et ideo non sum confusus. Tunc pravorum prævaluit voluntas, jussitque rex Pippinus beatum tollere virum, et in exsilium cum paucis suis mittere clericis ^c, id est ad magnum cœnobium quod dicitur Unnedica ^d; ubi ab abbate, qui illi monasterio tunc præfuit, et ab omnibus fratribus benigne et honorabiliter est susceptus, et ibi per biennium amandus omnibus exsultabat. Quod cum de Fuldæ cœnobio audivissent fratres, et eis nuntiatum esset de abbate suo, qualiter abstractus erat ab eis; nimium permoti, et ultra quam dici possit conflictati sunt. Magna quippe tunc erat conturbatio in domo Dei. Alii volebant de monasterio exire, alii ad palatium per-

^a Ante sancti Sturmii obitum, c quadringentorum circiter monachorum, exceptis pulsantibus et aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso monasterio, Pater exstitit et præceptor, inquit Liudgerus in Vita sancti Gregorii abbatis Trajectensis, num. 10.

gere, alii jejuniis et orationibus Deum omnipotentem exorabant, ut ipse eis per suam misericordiam subveniret. Tunc rumor eximius omnium aures et ora pariter compleverat, quod beatus Sturm abbas a cœnobio Fulda esset per consilium Lulli episcopi ablatus. Omnes pariter graviter hoc ferebant. Non erat in ista orientali plaga ecclesia, quæ non ejus plangeret exsilium.

18. Lullus interim obtinuit apud Pippinum regem, munera iniusta tribuendo, ut monasterium Fulda in suum dominium donaretur: acceptaque superdictione [*Forte* Jurisdictione], abbatem ibi qui sibi per omnia obtemperaret, constituit quemdam [*Supple* familiarem]... suum, qui dicebatur Marcus. Sed quoniam fratres animos suos ab illo propter Prioris amorem avertēbant, erat eis quasi extraneus, et non conveniebant mores ipsorum. Qua inconvenientia morum, licet corporibus simul habitassent, mentibus ab invicem disjuncti erant. Cumque in tali discordia degerent, et fratres semper meditarentur qualiter iterum per Dei gratiam Sturmen abbatem suum asciscere potuissent; Marcum quem inviti, Lullo faciente, super se abbatem acceperunt, ejus ulterius controversiam ferre non valentes, bonum consilium inierunt, et eum abjecerunt, et ne illorum ulterius abbas fieret, unanimiter contradixerunt. Quo amoto, omnes fratres de monasterio voluerunt exire, et ad regis Pippini palatium pergere, abbatem suum a rege Sturmin postulare. Quod cum Lullus audiret, mitigare eos blandis persuasionibus studuit, promittens eis, ut ipsi sibi de propriis fratribus inter se abbatem qui eis placeret constituerent. Quod cum omnibus placuisset, fratres bonum ex ipsis omnino fratrem, et vere Dei servum, omnibus bonis moribus ornatum elegerunt, nomine Preszoldum, quem ab infantia sua beatus Sturm edocuit, et multum amavit illum; ipsum super se abbatem ordinaverunt, ad hoc tantum, ut illi cum ipso et ipse pariter cum eis quotidie tractarent, quemadmodum cum adiutorio sancti martyris Bonifacii et cum omnipotentis Dei gratia ad hoc pervenire potuissent, ut pristinum suum magistrum Sturmen a rege Pippino sibi concedi postularent. Ipse vero Preszoldus tempus non modicum fratribus præfuit, et eos cum charitate adunatos habuit, cum eis pariter die noctuque mente pertractans, quemadmodum, Christo favente, magistrum et abbatem suum Sturmen revocare ad se per regis Pippini voluntatem possent.

19. Porro cum Preszoldus de Patre et magistro suo Sturmæ profunde cogitaret, et sancti fratres cum eo de absentia ejus multo mœrore afficerentur, Dei omnipotentis præsidium continuis precibus postulabant, ut ipse, cui nihil impossibile est, per suam invictam potentiam præstaret, quatenus ad eos illorum

^b Id paulo asperius dictum in sanctum Lullum.

^c Id est, monachis.

^d Suspectam habet vocem Browerus, cui divinaro religio, uti et nobis. *Venedica* tamen et *Inda* affines voces suggerit: ast Indense monasterium necdum conditum erat.

magister venire permetteretur. Quod cum per se diutius fecissent, et omnes orientales ecclesias, per omniaque monasteria servorum et ancillarum Dei in circuitu orationes incessabiles essent ad Deum pro eo, consolator humilium Deus preces exaudivit supplicantium. Et quia hoc constituit ut postularetur, precibus fidelium annuens, suscitavit cor Pippini regis, ut de beato Sturme cogitare cœpisset, et eum de exsilio, ubi erat, ad palatium suum adduci honorifice præciperet. Qui cum adductus ad palatium concite fuisset, et ibi in capella regis per plures esset dies Deum orans, exspectans quid ei rex imperasset, contigit quadam die, ut in venationem rex pergeret, ac, ut solitus erat, ad orationem primo diluculo veniret, et cæteri servi^a Dei post vigiliis matutinas quiescerent. Solus Sturmi vigilabat, et ingressum regis observans, januas ei ecclesiæ aperuit, et cum claro lumine ad orationem ante eum ibat. Rex vero cum ad sacras aras Deum regem humiliter exorasset, erexit se, et alacri obtutu Sturmen intuitus: Dominus, dixit, congregavit nos modo; et, quid hoc fuit, quod monachi tui apud nos te accusaverunt, nescimus; et unde irati fuimus contra te, ignoramus. Sturmi vero constanter ait: Licet a peccatis immunis non sim, contra te tamen, o rex, delictum non feci. At ille: Sive, inquit, unquam aliquando contra me nequiter cogitaveris, aut inique aliquid gesseris, Deus tibi totum dimittat, et ego ex meo corde ignosco; et deinceps esto, ait, in gratia et in amicitia mea omni tempore. Tollensque manu sua de pallio suo filum, projecit in terram, et dixit: Ecce in testimonium perfectæ remissionis filum de pallio meo projicio^b in terram, ut cunctis pateat quod pristina deinceps annuletur inimicitia. Ita pacati firmiterque in amicitia fundati, rex iter quod cœperat, arripuit.

20. Igitur post tempus breve, Preszoldus et reliqui fratres de monasterio Fulda, comperientes quod amandus illorum magister Sturmi in gratia et in amicitia domini regis esset receptus, cogitaverunt ad palatium ire, et regem deprecari pro magistro; miseruntque ad palatium, postulantes a rege abbatem suum eis dari; sicut omne quod Deus voluit fieri, facile et absque labore evenit. Rex vero petitiones fratrum benigne suscipiens, venerandum Sturmen abbatem ad illos se mittere promisit: quod per multas orationes servorum et ancillarum Dei fieri credimus. Post non multum temporis spatium rex vocari ad se Sturmen jussit, eique monasterium

^a Id est, monachi qui in palatio degebant, quibus abbas, palatinus dictus, præerat.

^b Insignis locus de symbolo condonandi injuriam, et quidem fere singularis.

^c Exstat Pippini regis hac de re diploma, sed Bonifacio superstiti inscriptum, apud Othlonum in lib. II, cap. 17; Zachariæ vero cap. 14. In lib. III Antiq. Fuld., cap. 8, legitur privilegium Sturmio a Stephano papa concessum in confirmationem immunitatis Fuldensis, in quo Stephanus præcipit, ut Sturmius « Fratres suos secundum Regulam sancti Benedicti dirigat. »

^d Hinc derivatum videtur Gallicum vocabulum,

A Fulda quod prius habuit, ad regendum commendavit, absolutumque ab omni dominio Lulli episcopi, ad cœnobium Fulda eum cum omni honore ire præcepit, et cum suo privilegio quod beatus Zacharias papa, summus apostolicæ sedis pontifex, dudum sancto tradidit Bonifacio, monasterium regeret (quod privilegium usque hodie in monasterio fratres conservatum habent): quod etiam causam suam et monasterii defensionem a nullo alio quæreret nisi a rege, imperavit. Accepta a domino rege potestate, cum privilegio supradicto quod de manu regis^c acceperat, ad suum perrexit cœnobium. Divulgatum tunc statim fuit per cunctas has provincias, Sturmen venturum fore ad terram hanc, et ubique servis Dei et ancillis per universa monasteria mox ejus de exsilio reditus innotuit: qui omnes Christo immensas referabant grates. Fratres vero cum appropinquasse eum monasterio cognovissent, sumpserunt crucem auream et reliquias sanctorum, et obviam ei a monasterio longius processerunt: salutatoque illo et his qui cum eo venerunt, cum spiritali carmine eum ovantes monasterium introduxerunt, et Dominum suum laudaverunt, quibus eis diu optatum dedit abbatem: et facta est lætitia magna inter eos.

21. Ipse vero Sturmi studio magno deditus, quemadmodum initium faceret, cœpit fratrum emendare vitam et mores corrigere, et ministeria illorum monastica constituere. Templum, id est ecclesiam, quod tunc habebant, ornare, et domos omnes monasterii recentibus columnis et grandibus trabibus, novisque tectorum structuris corroboravit. Post autem non longum temporis cogitans, qualiter adimpleri potuisset quod sancta Regula præfatur (Cap. 66), ut artes diversæ intra monasterium confinerentur, ne forte propter aliquam necessitatem foris vagandi fratribus opus fieret; congregatis quantis potuit fossatoribus, et ut ipse erat acer ingenio, explorato passim cursu fluminis Fulda, non parvo spatio a monasterio, ipsius annis fluenta a proprio abduxit cursu, et per non modica fossata monasterium influere fecit, ita ut fluminis impetus lætificaret cœnobium Dei. Quantum illud opus fratribus profuit, quantamque utilitatem adhuc quotidie ministret, et cernentibus et utentibus manifestum est. Super sepulcrum vero beati martyris Bonifacii auro argentoque compositam statuit arcam, quam nos solemus requiem^d appellare, quam (ut tunc moris erat) pulchro opere condidit: quæ usque hodie super tumu-

Poise, quasi dicas *pausionem* seu *requiem*, ad significandas honorarias umbellas, quæ magnatum tumulis imponuntur. Et quidem verisimillimum est, ciboria, repas, fredas antiquorum, seu ædiculas quatuor columnis nixas, nonnunquam ex panno aureo aliisque id genus textis compositas fuisse. Quo spectat Bedæ lib. III, cap. II, ubi de sancti Oswaldi regis Merciorum agens reliquiis, « vexillum, inquit, ejus super tumbam auro et purpura compositum apposuerunt. » Signantius Gislebertus Lunicensis episcopus in epistola 30 inter Hibernicas Usserii, *ciborium altaris umbellam* interpretatur: mendose in editis *cimbarium* legitur.

lōm ipsius Christi martyris cum altari aureo, per-
severat.

22. Verum quia vir justus et Deo perfectus, apud
universos magnus, et maxime apud Pippinum regem
habebatur, impetravit suis apud ipsum regem ser-
monibus (habebat enim locum familiaritatis non
modicum) ut fiscum, id est *Omunstat* ^a, cum omni-
bus, quæ in illa villa antiqui reges possidebant, ad
supradictum sæpius monasterium in suam eleemo-
synam condonaret, atque per conscriptam chartam,
sicut mos fuit, firmaret. Mortuo autem Pippino an-
o ab incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo
octavo, sui vero regni vigesimo tertio, Carolus filius
ejus patri successit in regnum. Cum ergo ipse rex
juvenis cunctos, qui patris sui prius honoribus præ-
diti erant, grandibus muneribus in gratiam suam
provocaret, accessit quoque venerandum abbatem
Sturmen, illumque intimis amicitiiis sibi conjunxit:
quem cum multis sæpe honoribus atque regalibus
manificavit donis. Quodam tempore inmisit Domi-
nus in cor ejus, ut pro intuitu retributionis æternæ
tractare cœpisset: vocatoque ad se Sturme abbate,
consilium cum eo iniiit, et *Hamelenburc* ^b cum om-
nibus quæ ad illum fiscum pertinent, potestativa
manu de jure suo in jus Domini et sancti Bonifacii
ad cœnobium Fuldæ tradidit. Quam traditionem
fratres gratanter suscipientes, Domino pro illius in-
colunitate preces usque hodie fundunt. Vixit dein-
ceps sanctus Sturmi in gratia venerandi regis Caroli
omne tempus vitæ suæ.

23. Illis quoque temporibus suscepta legatione,
inter Carolum regem Francorum et Thasilonem No-
ricæ provinciæ ducem, per plures annos inter ipsos
amicitiam statuit. Regnante feliciter domino rege
Carolo, annos quatuor Saxonum gens sæva et infe-
stissima cunctis fuit, et paganis ritibus nimis de-
dita. Rex vero Carolus Domino semper devotus, cum
ipse Christianissimus esset, cogitare cœpit qualiter
gentem hanc Christo acquirere quivisset. Inito ser-
vorum Dei consilio, poposcit ut precibus Dominum
votis suis annuere obtinerent. Congregato tam grandi
exercitu, invocato Christi nomine, Saxoniam pro-
fectus est, assumptis universis sacerdotibus, abbatibus,
presbyteris, et omnibus orthodoxis atque fidei
cultoribus, ut gentem quæ ab initio mundi dæmonum
vinculis fuerat obligata, doctrinis sacris mite et
suave Christi jugum credendo subire fecissent. Quo
cum rex pervenisset, partim bellis, partim suasio-
nibus, partim etiam muneribus, maxima ex parte

gentem illam ad fidem Christi convertit. Et post non
longum tempus totam provinciam illam in parochias
episcopales divisit, et servos Domini ad docendum
et baptizandum potestatem dedit. Tunc pars maxima
beato Sturmi, populi et terræ illius, ad procurandum
committitur. Suscepto igitur prædicationis officio,
curam modis omnibus impendit, qualiter non par-
vum Domino populum acquireret. Sed temporibus
instabat opportunis, sacris eos sermonibus docens,
ut idola et simulacra derelinquerent, Christi fidem
susceperent, deorum suorum templa destruerent, lu-
cos succiderent, sanctas quoque basilicas ædificarent.

24. Quo cum multum temporis prædicando et
baptizando cum suis presbyteris peregrisset, et per
regiones quasque singulas ecclesias construxisset,
iterum postea Saxonum gens prava et perversa a
fide Christi devians, vanis se erroribus implicavit,
congregatoque exercitu ultra fines suos egressa est,
et usque ad Rhenum vastando et depopulando cuncta
pervenit. Cumque inde reversi essent, infesta cæde
quoscumque invenire potuerunt, trucidarunt. Quorum
cum exercitus in Loganacinse, quod prope supradic-
tum cœnobium jacet, consedisset, conspiraverunt
ut lectam virorum multitudinem de exercitu ad
ipsum monasterium mitterent, et cuncta quæ repe-
rissent, igni comburerent, et servos Dei ferro truci-
darent. Quod cum comperisset sanctus Sturmi, statim
vocalis ad se fratribus, periculum quod eis im-
minebat innotuit, et consilium dedit ut sancti mar-
tyris corpore assumpto, ad *Hamelanburg* properas-
sent. Ipse vero vir Dei Sturmi foras in *Wedereiha*
perrexit, studium habens si quo modo posset pravo-
rum conspirationem cobibere. Nos autem fratres
discipuli ejus, assumpto sancti martyris corpore de
sepulcro, in quo annos ^d viginti quatuor postum
fuerat, a monasterio cum universis famulis Dei pro-
ficisci cœpimus. Mansimus prima nocte ad proximam
cellam, ubi Fuldæ alveo *Fledemæ* fluentia se miscent.
Inde surgentes mane, ad ulteriolem pervenimus Sin-
nam, ibique fiximus tentorium, in quo sacratissimum
Christi martyris statuimus corpus, et in cir-
cuito milites Christi castra metati sunt. Ubi cum in
tabernaculis tres exegimus noctes, quarto jam die
legati nostri venerunt, qui referebant, de parte et
gente nostra nonnullos congregatos contra Saxones
bellum inire, eosque victos ad proprias aufugisse
terras. Quod cum audivissemus, sacra beati Marty-
ris ossa sustulimus, et gaudentes ad monasterium
unde digressi sumus, revertebamur; et Dei martyris

^a In Traditionum libro, num. 21, exstat hujusce
donationis exemplum in *Idus Februarii Aurelianus*
civitatis factæ. Inter alia Pippinus inducit sic lo-
quens: « Donamus nos devoteque contradimus pro
animæ nostræ remedio, et fratris nostri Carlomanni
commemoratione, ad Fuldense monasterium... quod-
dam prædium *Omenestat* nuncupatum in pago *Moy-
negowe*, cum omnibus terminis et appendiciis suis,
etc. » Hæc Browerus in hunc locum.

^b Charta donationis, teste Browero, exprimit lo-
cum *fisci nostri juxta fluvium Sala*: item vicinam
villam *Dietpach et Hunsfeldiam*, quæ jam oppidulum.

^c Metropolitanam provinciam *ἐπαρχία*, episcopi *πα-
ροχία*, primum sedium ut Patriarcharum *διοκισις*
olim dicebatur ex conc. Antioch. can. 9. *Parochia*
antiquis magis placet pro diœcesi episcopi, quam
parœcia. Certe parochos, inquit Nonius Marcellus,
« a Græco tractum est nomen, quod vehicula præ-
beat. » Nam præbenda omnia *παροχαί* dicuntur. Nunc
vulgo *Parochia* strictius sumitur pro qualibet diœ-
cesis episcopalis particula, cui singularis curio præest.

^d Concordant huic calculo *Annales Fuldenses*, qui
id factum anno 778 referunt.

sancta sepulcro quo prius inerant ossa humavimus ^a, Christo Domino gratias referentes, quod pace concessa nostro monasterio inhabitare sineremur.

25. Tunc iterum rex Carolus, ad confirmationem inchoatæ fidei Christianæ, cum exercitu ad illam terram perrexit, et venerandum Sturmen infirmum, jam senectute fessum, in *Heresburg* ad tuendam urbem cum sociis suis sedere jussit. Dispositis secundum voluntatem suam universis rex cum rediret, sanctum virum paucos dies post reditum suum in supradicta urbe sedere imperavit. Quo expleto, ad monasterium vir Dei rediit, habitum secum medico domini regis Caroli, cui nomen Wintarus, qui ejus subveniret infirmitati. Dum vero quadam die, artis suæ ei nescio quam potiosem infuderat, cum qua minuere debuit infirmitatem; sed ita auxit, ut validus et acrius ei lues acerba augetur. Et anxius dicere cœpit, quod ei medicus qui minuere morbum debuerat, malum grande irrogasset. Currere citius ad ecclesiam jubet, omnes gloggas ^b pariter moveri imperavit, et fratribus congregatis obitum suum cito adfuturum nuntiare præcepit, et pro se enixius orare postulavit. Congregata prius omni familia, domum in qua ipse jacebat, eam introduci fecit, atque omnem congregationem his verbis adorsus est: Vos, inquit, o fratres, studium meum cognovistis, qualiter usque in hodiernum diem pro vestra utilitate et pace laboravi, et hoc maxime curavi qualiter istud monasterium post obitum meum perseverare in voluntate Christi valeret, et vos istic Domino servire sincere cum charitate quiretis, o filii. Nunc vero in con-

cepto proposito omnes dies vitæ vestræ perseverate. Deum altissimum pro me orate, et si quippiam prave apud vos egi, vel aliquem injuste offendi, ignoscite mihi: et ego cunctis ex intimo corde omnia convicia et omnes contumelias meas ignosco, necnon et Lullo, qui mihi semper adversabatur. Post ista et alia nonnulla bona verba, fratribus valedicens, dimisit eos. Egressis ergo fratribus, cœpit vir sanctus acriter languescere, et ad suprema perurgeri. Erat universis mœror, et tristitia magna animos obsidebat fratrum, qui solius Dei, lacrymabili voce, misericordiam implorabant, et obitum sancti ac venerandi abbatis sui Sturmi maximis Domino commendabant precibus.

26. Altera autem die, id est xvi Kal. Januarii, in gravescente languore ad extrema deductus est. Circumstantibus vero nobis et videntibus ejus celerem fore exitum, aliquis e nobis exorsus est: Pater, inquit, nos non ambigimus te ad Dominum migraturum, et ad vitam pervenire pereannem; quapropter paternitatem tuam deprecamur ut nostri memorari digneris, et ibi pro discipulis tuis Domino preces fundere, quomodo justum confidimus nobis profuturum, quod talem præmittimus patronum. Qui, subito intuens nos: Exhibete, inquit, vosmetipsos dignos, et tales estote in vestris moribus, ut rite valeam pro vobis orare: et ita faciam quod postulatis. Post vero verba hæc, sancta illa anima carne soluta est, et de ergastulo corporis erepta, bonis meritis repleta migravit ad Christum, cujus in perpetuum permanet regnum. Amen.

^a Et tamen arca, seu ciborium, super sancti Bonifacii tumulum erecta fecerat a Sturmio, supra num. 20. Non ergo sanctorum corpora in superna ciborii parte, siquidem fere solidum erat, sed in ipso tumulo humari tum solebant.

^b Sic campanas vocabant. Willibaldus, et Othlonus in Vita sancti Bonifacii sub finem *gloccas* et *cloggas*

appellant: et Bonifacius ipse in epistola 9 *cloccas*, tametsi jam *campanæ* vocabulo usus fuerat Beda in lib. iv, cap. 23, ex quo aliisque colligimus, pene singulare esse id quod hoc loco scribitur de pulsatis ecclesiæ signis sub extremos Sturmii exspirantis agones.

ANNO DOMINI DCCCXXIV.

BERNOWINUS

CLAROMONTANUS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN BERNOWINUM.

(Hist. Franc. litt., tom. IV, pag. 481.)

De Bernowino episcopo Claromontano altum diu apud omnes scriptores silentium. Primum nomen ejus ex oblivione eruit Mabillonius, qui carmina quædam ejus nomine inscripta edidit ex manuscripto bibliothecæ Ottobonianæ. Incertum plane quando ad sedem Claromontanam sit evector et quo anno e vivis excesserit. Caroli magni munificentia adjutus Bernowinus magnam ecclesiam in honorem sancti Alliri ædificavit in sua civitate episcopali. Bernowini quatuor tantum carmina exstant, inter quæ ejus epitaphium.